

TRESTNÍ ODPOVĚDNOST PRÁVNICKÝCH OSOB MIMOŘÁDNÉ VYDÁNÍ NEWSLETTERU AK HJF

Obsah:

Úvod	2
Andrea Vejběrová: Trestní odpovědnost právnických osob	3 - 7
Josef Zeman: Souběh trestní odpovědnosti právnické osoby s odpovědností fyzické osoby ve světle zásady ne bis in idem	7 - 8
Ondřej Moravec: Postihování právnických osob za daňové delikty	8 - 10

PRAHA
Sokolovská 49
186 00 Praha 8

+420 225 000 400
+420 225 000 444
recepce@hjf.cz

HRADEC KRÁLOVÉ
Resslova 1253/17a
500 02 Hradec Králové

+420 495 534 081
+420 493 814 911
recepcehk@hjf.cz

Vážení klienti,

v posledním vydání našeho newsletteru jsme Vám slíbili, že stávající čtvrtletník doplníme o zvláštní vydání věnovaná aktuálním tématům, která svým významem a dopadem pro každodenní obchodní i právní praxi zasluhují větší pozornost, než jaká jim může být věnována v běžných vydáních newsletteru. A protože sliby se mají plnit nejen o Vánocích, představujeme Vám první takovéto monotematické číslo, které je věnováno problematice trestní odpovědnosti právnických osob.

Přijatá právní úprava se nerodila lehce: odborná veřejnost dlouho vedla a dodnes vede diskuse, zda je akceptovatelné opustit zásadu individuální trestní odpovědnosti a postihem právnické osoby bez ohledu na identitu skutečně jednající fyzické osoby aprobovat myšlenku kolektivní odpovědnosti.

Na adresátech nové právní úpravy nyní je, aby se v ní co nejdříve zorientovali, uvědomili si nově vzniklá rizika a přizpůsobili jim své chování. Zvláštnosti samotné koncepce trestní odpovědnosti právnické osoby přitom neumožňují odbýt problém konstatování, že pokud právnická osoba bude jednat v souladu s právními předpisy, nemůže se jí nic stát. Taková představa je výrazně zkreslená, neboť dostatečně nedoceňuje, že právnické osobě může být přičítáno jednání konkrétních fyzických osob uskutečňované jménem právnické osoby nebo v jejím zájmu. Je proto na právnických osobách, aby přijaly taková opatření, která vzniku jejich trestní odpovědnosti zabrání.

Na stránkách newsletteru advokátní kanceláře není možné podat vyčerpávající přehled všech důsledků přijetí nové právní úpravy. Vzniku takového materiálu brání i skutečnost, že živou podobu dá nové úpravě až aplikační praxe orgánů činných v trestním řízení. K problematice trestní odpovědnosti právnických osob se proto na stránkách našeho newsletteru nepochybně ještě vrátíme. Autoři jednotlivých příspěvků jsou samozřejmě připraveni reagovat i na Vaše individuální dotazy.

za kolektiv autorů newsletteru

JUDr. Ondřej Moravec, Ph.D., advokát
moravec@hjf.cz

TRESTNÍ ODPOVĚDNOST PRÁVNICKÝCH OSOB

S účinností od 1. ledna 2012 je v České republice zavedena trestní odpovědnost právnických osob, která zcela mění stávající koncepci trestního práva, dle níž může být pachatelem trestného činu pouze konkrétní fyzická osoba. Od 1. ledna letošního roku ale může být spácháním trestného činu uznána vinnou též osoba právnická, tj. obchodní společnost, družstvo, nadace, politická strana apod. V tomto článku se Vám pokusíme osvětlit, co to pro Vás zejména jako podnikatele znamená, jaké jsou základní principy tohoto institutu a jaké pro Vás může mít tato právní úprava důsledky.

Proč je tento institut zaveden?

Česká republika byla do konce loňského roku posledním státem Evropské unie, která neměla zakotvenu některou z forem trestní odpovědnosti právnických osob, ačkoli se k tomu zavázala mnohými mezinárodními smlouvami a byla to též její povinnost jakožto členu Evropské unie. Trestní odpovědnost právnických osob nachází své opodstatnění zejména v tom, že v trestním řízení dosud nebylo možné efektivně postihnout právnickou osobu, přestože pachatel trestného činu prokazatelně jednal v zájmu nebo jménem takové právnické osoby a právnická osoba byla velmi často využívána k zakrývání nelegální činnosti a k propírání zisků z trestné činnosti. V některých případech také nebylo možno dovést odpovědnost konkrétní fyzické osoby, ačkoli o spáchání trestného činu nebylo pochyb. Zákon má umožnit postihovat i ta jednání, u nichž se doposud dařilo fyzickým osobám vyhnout trestní odpovědnosti s odvoláním, že rozhodoval kolektivní orgán právnické osoby – v těchto případech byla individuální trestní odpovědnost fyzických osob rozhodujícími za právnickou osobu velmi těžce prokazatelná. Zavedení trestní odpovědnosti právnických osob je tak dle zákonodárců potřebné a vhodné zejména z důvodu možnosti uložení citelných sankcí v případech, kdy porušování zákonů je běžným standardem při činnosti dané právnické osoby, např. v oblasti ekologie, nakládání s odpady apod., přičemž buď vůbec nebylo možné zjistit konkrétní

fyzickou osobu nesoucí trestní odpovědnost, nebo bylo sice možné trestně postihnout určitou fyzickou osobu, nicméně právnická osoba pokračovala ve svých nezákonných aktivitách a ani trestní postihy konkrétních osob činných v dané právnické osobě nebránilo právnické osobě dále porušovat zákony.

Právní úprava trestní odpovědnosti právnických osob

Trestní odpovědnost právnických osob je upravena ve zvláštním zákoně č. 418/2011 Sb., jenž ovšem nestanoví kompletní úpravu a upravuje jen ty prvky odpovědnosti, nebo ty procesní předpisy, které s ohledem na povahu právnických osob v obecných trestněprávních předpisech (zejm. trestní zákoník a trestní řád) upraveny být nemohou. Primárně se tedy použije shora uvedeného zákona, avšak jinak platí obecné trestněprávní předpisy, tedy zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**trestní zákoník**“), a zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**trestní řád**“), není-li daná otázka jinak upravena v zákoně č. 418/2011 Sb. Aplikace některých ustanovení trestního zákoníku či trestního řádu jsou však z povahy věci vyloučena jako např. věk pachatele, nepříčetnost, vazba apod.

Kdy se právnická osoba dopustí trestného činu

Zákon č. 418/2011 Sb. umožňuje trestně postihovat právnické osoby, **v jejichž prospěch nebo při jejichž činnosti se jejich statutární orgán** (či jiná osoba oprávněná jednat za právnickou osobu) **nebo jiná osoba v řídicím či kontrolním postavení v dané právnické osobě dopustila trestného činu** (včetně osob stojících vně právnické osoby, pokud vykonávají rozhodující vliv na řízení právnické osoby). **Právnická osoba je trestně odpovědná i za trestné činy spáchané jejími zaměstnanci při plnění jejich pracovních úkolů**, jestliže orgány v řídicím či kontrolním postavení v právnické osobě neprovedly nezbytná kontrolní nebo preventivní opatření, nebo k takovému jednání daly zaměstnancům pokyn. Je tedy nezbytné přijmout pro tyto účely odpovídající vnitřní předpisy, které by pomáhaly zajistit kontrolu výkonu práce zaměstnanců, a to v takovém rozsahu, který by zajistil, že právnická osoba v případě porušení zákona zaměstnancem zbavila sebe trestní odpovědnosti za takové jednání zaměstnance. V této souvislosti je třeba upozornit na skutečnost, že

nestačí pouze vnitřní kontrolní předpisy přijmout, ale je třeba je také dodržovat a provádět, neboť v opačném případě by se právnická osoba své trestní odpovědnosti nezbavila. Vyvinut se tedy bude možné jen v případě excessu zaměstnance, pokud tento i přes efektivní systém kontroly uvnitř právnické osoby trestný čin spáchá a právnická osoba již nemohla toto jeho jednání odvrátit. V případě excessu statutárního orgánu nebo jeho člena se však právnická osoba trestní odpovědnosti nezbaví – ze jeho jednání plně odpovídá. Je zde tedy i kladen zvýšený důraz na pečlivý výběr osob, které budou jménem právnické osoby jednat.

Důležité je také upozornit na to, že právnická osoba může být shledána trestně odpovědnou i v případě, že se nepodaří zjistit, která konkrétní fyzická osoba spáchala trestný čin nebo zanedbala své řídicí či kontrolní povinnosti.

V této souvislosti je zmínit, že trestní odpovědnost fyzické osoby za určité jednání osoby právnické, nevylučuje též trestní postih právnické osoby – za v podstatě totéž jednání tak může být postižena jak osoba fyzická, která jednala jménem právnické osoby, tak i samotná osoba právnická. Tomu se ale bude věnovat samostatný článek našeho Newsletteru.

Z trestní odpovědnosti jsou v souladu s mezinárodními úpravami výslovně vyloučeny státy, jednotky územní samosprávy při výkonu veřejné moci, státní organizace, právnické osoby zřízené zákonem a právnické osoby při výkonu veřejné moci (např. profesní komory, pokud vykonávají pravomoci nad členy). Z podstaty věci jsou vyloučeny též mezinárodní organizace. Majetková účast České republiky nebo územních samosprávných celků v právnické osobě nevylučuje trestní odpovědnost takové právnické osoby.

Výčet trestných činů, za které je právnická osoba odpovědná

V zákoně č. 418/2011 Sb. je v § 7 obsažen výčet trestných činů, za které může být právnická osoba zodpovědná. Jedná se o výčet úplný, a tedy právnická osoba nemůže být brána k odpovědnosti za jiný trestný čin než ten, který je obsažen v tomto ustanovení. Definice a znaky zde vyjmenovaných trestných činů jsou pak obsaženy v obecné právní

úpravě, tj. v trestním zákoníku. Výčet je v podstatě omezen jen na ty trestné činy, jejichž postih vyžadují mezinárodní smlouvy nebo právní akty Evropských společenství/Evropské unie, a dále na trestné činy v oblasti daňové, neboť tyto trestné činy jsou právníky osobami typicky páchány. Výčet trestných činů tak s ohledem na mezinárodní závazky např. zahrnuje i trestný čin vydírání (§ 175 trestního zákoníku), svěření dítěte do moci jiného (§ 169 trestního zákoníku), porušení tajemství dopravovaných zpráv (§ 182 trestního zákoníku), sexuálního nátlaku (§ 186 trestního zákoníku), pohlavního zneužití (§ 187 trestního zákoníku) či svádění k pohlavnímu styku (§ 202 trestního zákoníku). Uvedené delikty jsou spíše spjaty s fyzickými osobami, avšak u právnických osob lze pojmově předpokládat spáchání těchto trestných činů ve formě účastenství, tedy jako organizátor, pomocník nebo návodce.

Z majetkových deliktů je ve výčtu uveden např. trestný čin podvodu (§ 209 trestního zákoníku), pojistného podvodu (§ 210 trestního zákoníku), úvěrového podvodu (§ 211 trestního zákoníku), podílnictví (§ 214 a 215 trestního zákoníku) či legalizace výnosů z trestné činnosti (§ 216 a 217 trestního zákoníku). Dále jsou zde uvedeny např. trestné činy spojené s úplatkářstvím, daňové trestné činy a v neposlední řadě též trestné činy proti životnímu prostředí jako neoprávněné nakládání s odpady (§ 298 trestního zákoníku) či neoprávněné vypouštění znečišťujících látek (§ 297 trestního zákoníku).

U všech ve výčtu uvedených trestných činů pak zákon č. 418/2011 Sb. připouští zánik trestnosti v případě, že právníká osoba projeví účinnou lítost (§ 11). K té dochází v případě, že právníká osoba dobrovolně upustila od dalšího protiprávního jednání a odstranila nebezpečí, které z její předchozí protiprávní činnosti vzniklo, anebo škodlivému následku zamezila, tj. např. dodatečně uhradila daňovou povinnost, uhradila povinné platby na sociální pojištění apod. Stejný účinek jako odstranění nebezpečí má též včasné oznámení policejnímu orgánu nebo státnímu zástupci, a to v době, kdy může být ještě škodlivému následku zabráněno nebo nebezpečí mohlo být odstraněno.

Přechod trestní odpovědnosti právnických osob na právní nástupce

Zákon č. 418/2011 Sb. řeší i otázku přechodu trestní odpovědnosti na právního nástupce právnícké osoby, jinak by bylo velmi snadné vyhnout se trestu či důsledkům s ním spojeným. Inspirace byla čerpána z rakouské právní úpravy, kdy dle § 10 zákona č. 418/2011 Sb. stanoví, že účinky spojené s trestní odpovědností právnícké osoby nastávají vůči jejímu právnímu nástupci bez dalšího k okamžiku vzniku právního nástupnictví. Je-li právních nástupců více, přechází trestní odpovědnost na každého z nich. Na přechod trestní odpovědnosti přitom nebude mít vliv skutečnost, zda mohl právní nástupce vědět, že v jeho právním předchůdci k trestné činnosti docházelo. Opět jsou zde tedy kladeny zvýšené nároky na to, aby si nástupce ověřil předchozí fungování společnosti a zvážil všechna možná rizika.

Tresty ukládané právnícké osobě

Za trestný čin spáchaný právníckou osobou lze uložit následující tresty:

- zrušení právnícké osoby,
- propadnutí majetku,
- peněžitý trest,
- propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,
- zákaz činnosti,
- zákaz plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži,
- zákaz přijímání dotací a subvencí,
- uveřejnění rozsudku.

Dále lze též uložit ochranné opatření zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty, a to buď pachateli, nebo kterékoli jiné osobě (tedy i právnícké), pokud taková věc ohrožuje bezpečnost lidí nebo majetku, popřípadě společnosti, anebo hrozí nebezpečí, že tato věc bude sloužit ke spáchání zločinu.

Při stanovení druhu trestu a jeho výměry přihledne soud k povaze a závažnosti trestného činu, k poměrům právnícké osoby, včetně její dosavadní činnosti a jejich majetkových poměrů; přitom

přihlédne též k tomu, zda právnická osoba vykonává činnost ve veřejném zájmu, která má strategický nebo obtížně nahraditelný význam pro národní hospodářství, obranu nebo bezpečnost. Trest by měl vždy souviset s činností právnické osoby, při níž ke spáchání trestného činu došlo.

Dále soud přihlédne k působení právnické osoby po činu, zejména k její případné účinné snaze nahradit škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky činu. Přihlédne také k účinkům a důsledkům, které lze očekávat od trestu pro budoucí činnost právnické osoby. Při ukládání trestních sankcí soud přihlédne i k důsledkům, které může mít jejich uložení na třetí osoby, zejména přihlédne k právem chráněným zájmům osob poškozených trestným činem a věřitelů právnické osoby, jejichž pohledávky vůči trestně odpovědné právnické osobě vznikly v dobré víře a nemají původ nebo nesouvisí s trestným činem právnické osoby.

Zánik účinků odsouzení

Zákon upravuje i specifický institut zániků účinků odsouzení (který je určitou obdobou institutu zahlazení odsouzení u fyzických osob). Po uplynutí doby stanovené v zákoně v návaznosti na povahu a závažnost spáchaného trestného činu (rozmezí 5 až 30 let) dojde k výmazu záznamu o odsouzení právnické osoby z výpisu z evidence Rejstříku trestů. Z toho vyplývá, že je veden Rejstřík trestů právnických osob, který bude veřejně přístupný.

Rejstřík trestů

S ohledem na ochranu práv třetích osob je nutné zpřístupnit údaje o odsouzení právnické osoby i veřejnosti (samozřejmě pouze v rozsahu, v jakém jsou tyto informace uváděny ve výpisu z evidence Rejstříku trestů, tj. pouze ta odsouzení, jejichž účinky nezanikly). Údaje tedy budou přístupné komukoli, a to v rozsahu, v jakém mohou být uváděny ve výpisech z evidence Rejstříku trestů, přičemž se předpokládá, že tyto údaje budou informativně dálkově přístupné prostřednictvím webových stránek Rejstříku trestů. Evidence odsouzených právnických osob dosud fakticky neexistuje. Vznikne za evidování prvého trestního listu, kterým soud oznámí Rejstříku trestů pravomocné odsouzení právnické osoby. Okamžik faktického vzniku evidence Rejstřík trestů se zveřejní tak, že současně se záznamem o prvého pravomocném odsouzení

právnické osoby bude na stránkách www.justice.cz zřízen informativní veřejný přístup k údajům uváděným ve výpisech týkajících se odsouzených právnických osob.

Pokud bude určitá osoba nebo orgán potřebovat úředně ověřenou informaci z evidence Rejstříku trestů, která má dokladovat, zda právnická osoba byla odsouzena za trestný čin či nikoli, má možnost vyžádat si na právnickou osobu výpis (resp. ve stanovených případech opis) z evidence Rejstříku trestů. Ten je v současné době k vyzvednutí na Rejstříku trestů, v průběhu měsíce dubna tohoto roku by však již mělo být možné jej opatřit prostřednictvím služby CzechPoint tak, jak je to v případě výpisu z rejstříku trestů fyzických osob.

Účinky trestního řízení vedeného proti právnické osobě

Dle § 30 zákona č. 418/2011 Sb. je povinností orgánů činných v trestním řízení informovat po zahájení trestního stíhání právnické osoby příslušné orgány, které vedou obchodní rejstřík nebo jiné zákonem určené rejstříky, registry nebo evidence, a další orgány udělující licence nebo povolení k činnosti takové právnické osoby a orgány odpovědné za dozor nad takovou právnickou osobou. Již tedy pouhý okamžik zahájení trestního stíhání právnické osoby bude zveřejněn v obchodním rejstříku a jemu podobných evidencích, což může mít samo o sobě významný dopad na činnost právnické osoby, zejména pokud jde o důvěru obchodních partnerů apod. O to větší je tedy třeba klást důraz za prevenci možného trestněprávně relevantního jednání právnické osoby.

Další významné omezení pro chod právnické osoby je pak obsaženo v § 32 zákona č. 418/2011 Sb. Právnická osoba, proti které bylo zahájeno trestní stíhání, totiž nemůže být do doby jeho pravomocného skončení zrušena a nemůže dojít k její přeměně, ani k jejímu zániku, s výjimkou případu, kdy by důsledky byly nepřiměřené povaze spáchaného trestného činu – o tom ale rozhodne soud; v takovém případě trestní odpovědnost právnické osoby, proti níž bylo zahájeno trestní stíhání, přechází na právního nástupce této osoby. Byla-li právnická osoba založena na dobu určitou nebo k dosažení určitého účelu, a v době od zahájení jejího trestního stíhání uplynula doba, na níž byla

založena, nebo se naplnil účel, pro který byla založena, hledí se na ni od tohoto okamžiku, jako by byla založena na dobu neurčitou. Dále je v této souvislosti právnická osoba, proti které bylo zahájeno trestní stíhání, povinna neprodleně písemně oznámit státnímu zástupci a v řízení před soudem předsedovi senátu, že budou prováděny úkony směřující k jejímu zrušení, zániku nebo k přeměně, a to před provedením těchto úkonů, jinak jsou tyto úkony neplatné.

Účinky rozsudku cizího státu

V souvislosti s touto problematikou je jistě na místě upozornit, že nově od 1. dubna 2012 mají pravomocné trestní rozsudky vydané soudy členských států Evropské unie stejný účinek jako trestní rozsudky vydané českými soudy. České soudy k nim tedy mohou bez dalšího přihlížet, aniž by bylo nutné, aby tyto prošly uznávacím řízením jako doposud. Jedinou podmínkou je oboustranná trestnost, tzn. že rozsudek cizího státu musí být vydán pro čin, který je trestný i podle českého práva.

Závěry

Zcela nový institut trestní odpovědnosti právnických osob, který je v českých zemích zcela neznámý a který popírá základy trestní odpovědnosti tak, jak jsou v našich zemích chápány, je v tuto chvíli v mnoha svých aspektech velkou neznámou. Právní úprava jako taková bude dotvářena až rozhodovací činností soudů. Je však třeba konstatovat, že tato právní úprava klade zvýšené nároky na fungování zejména obchodních společností, ale i dalších právnických osob, na něž se tato úprava vztahuje, a to zejména pokud jde o personální substrát těchto subjektů, tak i systém kontroly zaměstnanců, či informovanost o dění v těchto subjektech z hlediska možného přechodu trestní odpovědnosti na právní nástupce právnických osob. Při řízení právnických osob je třeba nově přihlížet nejen k možnému trestnímu postihu osob jednajících za právnické osoby, ale též právnických osob jako takových, když možné trestní sankce budou vždy poměrně závažným zásahem do jejich fungování, nebudou-li mít za následek přímo jejich zánik. Nová právní úprava může být ale i významným prostředkem vzájemné kontroly činnosti právnických osob, které mohou iniciovat zahájení trestního řízení proti jiné

právnické osobě, nabydou-li přesvědčení, že se tato dopouští protiprávní činnosti.

JUDr. Andrea Vejberová, Ph.D., advokátka
vejberova@hjf.cz

SOUBĚH TRESTNÍ ODPOVĚDNOSTI PRÁVNICKÉ OSOBY S ODPOVĚDNOSTÍ FYZICKÉ OSOBY

Trestní odpovědnost právnické osoby, tak jak je zakotvena v zákoně č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (dále jen „zákon o trestní odpovědnosti právnických osob“), je koncipována jako tzv. pravá trestní odpovědnost právnické osoby. V praxi to znamená, že právnická osoba sama o sobě disponuje plně trestní odpovědností ve smyslu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. Při přípravě zákona o trestní odpovědnosti právnických osob byla zvažována taktéž koncepce tzv. „nepravé trestní odpovědnosti právnické osoby“, kdy v případě tohoto modelu disponují trestní odpovědností pouze fyzické osoby, které jednájí jménem právnické osoby a právnické osobě jsou ukládána např. určitá sankční opatření.¹ Koncepce pravé trestní odpovědnosti byla v českém právním řádu zvolena zejména z toho důvodu, že v rámci tohoto modelu je možno postihnout právnickou osobu i v případě, že se nezdaří přesně ztotožnit konkrétní fyzickou osobu, která spáchala ten daný trestný čin.²

Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob kategoricky vylučuje, vcelku logicky, trestní odpovědnost České republiky³ a územních samosprávních celků, ovšem pouze při výkonu veřejné moci.⁴

Co do rozsahu trestní odpovědnosti byla zvažována dvě pojetí rozsahu trestní odpovědnosti právnické

¹ Koncepce nepravé trestní odpovědnosti právnické osoby je využívána např. ve Španělsku či Švédsku.

² Ustanovení § 8 odst. 3 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob

³ V opačném případě by docházelo k tomu, že by stát prostřednictvím vlastních orgánů trestal sám sebe.

⁴ O výkon veřejné moci nepůjde např. v případech právních vztahů vyplývajících ze správy majetku ve vlastnictví územních samosprávních celků.

osoby. První varianta počítala s trestní odpovědností za veškeré zločiny a přečiny uvedené ve zvláštní části trestního zákoníku, pokud jejich spáchání právníkou osobou není z podstaty vyloučeno. Druhá varianta taxativně vyjmenovávala trestné činy, za jejichž spáchání může být právníká osoba odpovědná. Druhá z uvedených variant nakonec zvítězila, když trestné činy, u kterých je možno uplatnit trestní odpovědnost právníkových osob, jsou výslovně vyjmenovány v ustanovení § 7 zákona o trestní odpovědnosti právníkových osob.

Jedním ze základních bodů, které bylo třeba vyřešit v souvislosti s přípravou zákona o trestní odpovědnosti právníkových osob, byla problematika spáchání skutku naplňujícího znaky trestného činu jako základní podmínky pro vznik trestněprávní odpovědnosti právníkových osob. Z podstaty věci je zřejmé, že právníkové osoby jsou schopny jednat pouze prostřednictvím osoby (osob) fyzické. V praxi byla tato otázka vyřešena tak, že trestným činem spáchaným právníkou osobou je protiprávní čin spáchaný jejím jménem nebo v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti, jednal-li tak

a) statutární orgán nebo člen statutárního orgánu, anebo jiná osoba, která je oprávněna jménem nebo za právníkou osobu jednat,

b) ten, kdo u této právníkové osoby vykonává řídicí nebo kontrolní činnost, i když není osobou uvedenou v písmenu a),

c) ten, kdo vykonává rozhodující vliv na řízení této právníkové osoby, jestliže jeho jednání bylo alespoň jednou z podmínek vzniku následku zakládajícího trestní odpovědnost právníkové osoby, nebo

d) zaměstnanec nebo osoba v obdobném postavení (dále jen „zaměstnanec“) při plnění pracovních úkolů, i když není osobou uvedenou v písmenech a) až c),⁵

To však samo osobě pro vznik trestní odpovědnosti právníkové osoby nepostačuje. Proto, aby nastoupila trestní odpovědnost právníkové osoby za výše uvedené jednání, je třeba, aby ji bylo toto jednání

⁵ Ustanovení § 8 odst. 1 zákona o trestní odpovědnosti právníkových osob

možné přičítat. Právníkové osobě lze přičítat spáchání trestného činu uvedeného v § 7 zákona o trestní odpovědnosti právníkových osob, jestliže byl spáchan:

a) jednáním orgánů právníkové osoby nebo osob uvedených v odstavci 1 písm. a) až c), nebo

b) zaměstnancem uvedeným v odstavci 1 písm. d) na podkladě rozhodnutí, schválení nebo pokynu orgánů právníkové osoby nebo osob uvedených v odstavci 1 písm. a) až c) anebo proto, že orgány právníkové osoby nebo osoby uvedené v odstavci 1 písm. a) až c) neprovedly taková opatření, která měly provést podle jiného právního předpisu nebo která po nich lze spravedlivě požadovat, zejména neprovedly povinnou nebo potřebnou kontrolu nad činností zaměstnanců nebo jiných osob, jimž jsou nadřízeny, anebo neučinily nezbytná opatření k zamezení nebo odvrácení následků spáchaného trestného činu.⁶

Tuto na první pohled nesrozumitelnou konstrukci trestní odpovědnosti právníkových osob je třeba dle mého názoru vykládat tím způsobem, že první odstavec § 8 zákona o trestní odpovědnosti právníkových osob zakotvuje formální podmínku trestní odpovědnosti právníkové osoby. Přičitatelnost formulovaná ve druhém odstavci § 8 zákona o trestní odpovědnosti právníkových osob, lze do jisté míry chápat jako zvláštní druh odpovědnosti za zavinění právníkové osoby, která přímo navazuje na zaviněné protiprávní jednání fyzické osoby uvedené v odstavci prvním tohoto ustanovení.⁷ Naznačené pojetí tak přímo počítá se zvláštním charakterem právníkové osoby jakožto subjektu práva, za současné snahy vyhnout se konstrukci odpovědnosti jakožto objektivní.

Zákon o trestní odpovědnosti právníkových osob stanoví, že trestní odpovědností právníkové osoby není dotčena trestní odpovědnost fyzické osoby⁸ a naopak. V souvislosti s tímto ustanovením vyvstává

⁶ Ustanovení § 8 odst. 2 zákona o trestní odpovědnosti právníkových osob

⁷ K tomu více Šámal, P.: K trestněprávní odpovědnosti právníkových osob. Bulletin advokacie 11/2011, Praha 2011, str. 19-29.

⁸ Týká se fyzických osob uvedených v ustanovení § 8 odst. 1 zákona o trestní odpovědnosti právníkových osob

na mysl zachování zásady *ne bis in idem*.⁹ Dodržování této zásady při aplikaci zákona o trestní odpovědnosti právnických osob by nemělo činit v praxi obtíže. Při souběhu trestní odpovědnosti právnické osoby a fyzické osoby za tentýž trestný čin by s ohledem na zvolený model trestní odpovědnosti právnické osoby, tedy odpovědnosti práv¹⁰, dopadá trest na dva různé pachatele. Tedy i v případě, že se jedná o jeden jediný trestný čin, nejde o dvojí trestání, protože příjemce sankce je odlišný.¹¹ V trestně procesní rovině by opět neměl nastat jakýkoliv problém, protože byť se trestní stíhání povede pro jediný skutek, povede se proti různým subjektům. Porušení zásady *ne bis in idem* se tedy není, a to jak v rovině trestněprávní, tak trestně procesní, třeba obávat.

Mgr. Josef Zeman, advokátní koncipient
zeman@hjf.cz

POSTIHOVÁNÍ PRÁVNICKÝCH OSOB ZA DAŇOVÉ DELIKTY

Jedním z trestných činů, za jehož spáchání ve smyslu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob právnická osoba odpovídá, je trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby ve smyslu ustanovení § 240 trestního zákoníku. Tohoto trestného činu se dopustí ten, *kdo ve větším rozsahu zkrátí daň, clo, pojistné na sociální zabezpečení, pojistné na zdravotní pojištění, poplatek nebo jinou podobnou povinnou platbu anebo vyláká výhodu na některé z těchto povinných plateb*. Do 1.1.2012, kdy zákon o trestní odpovědnosti právnických osob nabyl účinnosti, bylo možné za spáchání tohoto trestného činu stíhat pouze konkrétní osobu, která svým vlastním jednáním skutkovou podstatu tohoto trestného činu naplnila.

⁹ Právo nebýt dvakrát stíhán nebo trestán pro jeden trestný čin (skutek).

¹⁰ Trestní odpovědnost právnické osoby je koncipována jako prává, ale je svým způsobem nepřímá, tedy trestní odpovědnost právnické osoby je spuštěna jednáním fyzické osoby.

¹¹ K tomu více Kratochvíl, V. : Zákaz dvojího potrestání na pomezí trestní odpovědnosti právnických a fyzických osob. Sborník z konference Dny Práva 2008, Brno 2008, str. 1733-1741

Účelem tohoto příspěvku je poskytnutí stručné informace o úskalích plynoucích ze souběžného uplatňování nových nástrojů trestního práva a dosavadních sankčních mechanismů, které sice po formální stránce nemají trestní povahu, nicméně svými dopady (především ekonomickými) jsou pro podnikatelské subjekty více než citelné.

Souběžné uplatňování nových a stávajících represivních nástrojů

Přijetí zákona o trestní odpovědnosti právnických osob nebylo doprovázeno změnami dosavadních sankčních nástrojů, které na činnost právnických osob dopadají. Výjimkou není ani daňové právo, které již delší dobu zná právní instituty, jejichž účelem je ochrana rozpočtových příjmů před přirozenou snahou daňových subjektů snižovat svou daňovou povinnost.

Dosavadní právní úprava je soustředěna v zákoně č. 280/2009 Sb., daňový řád, který zná účinný sankční nástroj postihující priznání daně v částce nižší, než odpovídá skutečné daňové povinnosti. Tímto nástrojem je daňové penále, jehož výše činí 20% doměřené daně. Výši penále stanoví ust. § 251 daňového řádu pevnou částkou, takže správce daně nemá žádný prostor pro zvážení konkrétních okolností a důvodů, které za doměřením daně stojí. Oproti starší úpravě (platné do 31.12.2010) dokonce správce daně nemá možnost daňové penále prominout, a to ani zčásti. Zcela shodně je tak zacházeno se subjekty, které daň vědomě krátí např. zatajováním svých příjmů či fingováním výdajů, a se subjekty, jimž je daň doměřena z důvodů odlišného výkladu daňových předpisů správcem daně. Odlišnost těchto jinak nesouměřitelných situací se projevovala pouze v tom, že pokud se v případě úmyslného krácení daně podařilo správcem daně ve spolupráci s orgány činnými v trestním řízení identifikovat konkrétního pachatele, bylo vůči tomuto pachateli – fyzické osobě možno vyvozovat též trestněprávní důsledky.

S účinností od 1.1.2012 se nabízí možnost vyvodit následky přímo vůči právnické osobě, a to i v případě, že se nepodaří identifikovat konkrétního viníka – trestně odpovědnou fyzickou osobu (jak plyne z ust. § 8 odst. 3 zákona o trestní odpovědnosti

právnických osob). Reálně tak vyvstává riziko, že po doměření daně na základě daňové kontroly a na ně navazující sdělení penále, mohou být, alespoň v některých případech, činěny kroky směřující k vyvození též trestní odpovědnosti na straně právníké osoby.

Zákon o trestní odpovědnosti právníkých osob v sobě neobsahuje žádné ustanovení, které by takovému postupu kumulujícímu sankce výslovně bránilo. Souběžnému postihu za trestný čin a správní delikt však brání obecná zásada zakazující dvojí souzení a potrestání za tentýž skutek (ne bis in idem), která je výslovně zakotvena v Evropské úmluvě o ochraně základních práv a svobod (přesněji řečeno v sedmém protokolu k ní), jíž je Česká republika vázána. Tento zákaz se nevztahuje jen na delikty, které jsou formálně kvalifikovány jako trestné činy, ale, jak plyne z judikatury Evropského soudu pro lidská práva, na veškeré postihy, jimž lze přisuzovat primárně represivní povahu.¹² Do této kategorie spadají veškeré přestupky i drtivá většina správních deliktů.

Je daňové penále trestní sankcí?

Povaha daňového penále nicméně zůstává poněkud sporná. Nejvyšší správní soud v minulosti konstatoval, že daňové penále charakter trestní sankce nemá a že se prvotně jedná o paušalizovanou náhradu škody vzniklou státnímu rozpočtu v důsledku krácení daně.¹³ Jedná se však o závěr, který nebyl vysloven v souvislosti s otázkou možného dvojího postihu a je vztažen ke staré úpravě zákona o správě daní a poplatků, která daňové penále konstruovala přece jenom odlišně. Navíc byl Nejvyšším správním soudem vysloven v době, kdy se o trestní odpovědnosti právníkých osob pouze hovořilo, takže otázka možného souběhu sankcí vůbec nebyla na stole. Závěry Nejvyššího správního soudu je proto vnímat s jistou rezervou.

Naproti tomu z judikatury Evropského soudu pro lidská práva můžeme vyvodit, že postih za

nesprávně odvedenou daň (tj. nikoli daň samotnou!) lze považovat za sankci mající trestní povahu a řízení o jejím uložení proto musí podléhat standardu stanovenému pro řízení o trestních obviněních.¹⁴ ESLP sice připouští, že tento standard může být snižen s ohledem na nižší míru citelnosti sankce (oproti ostatním trestním obviněním), z čehož ostatně Nejvyšší správní soud vyšel ve shora citovaném rozhodnutí, v němž konstatoval, že řízení ústící ve sdělení penále bylo jako celek spravedlivé.

V úvahách, zda je možné souběžné sdělení penále a vyvození trestněprávních následků, však pro nějaké snižování standardů není prostor; dvojí potrestání tu prostě buď je (a článek 4 Protokolu 7 k Úmluvě se uplatní), nebo není (toto ustanovení se na daňové penále neuplatní). Žádná střední cesta neexistuje.

Podle našeho názoru z judikatury Evropského soudu pro lidská práva vyplývá, že řízení o sdělení daňového penále je řízením o trestním obvinění, a to bez ohledu na to, že standardy platící pro toto řízení mohou být méně přísné než standardy platné pro řízení ve věci trestní odpovědnosti právníké osoby. Z toho pak plyne, že souběžné uplatnění sankčních nástrojů daňového práva a práva trestního by mělo být vyloučeno.

Závěry

Je však otázkou, zda, případně v jaké modifikaci a kdy se tento náhled na věc prosadí i v praxi. Je zjevné, že praktické uplatňování tohoto názoru brání dosud zavedeným postupům, kdy penále je sdělováno automaticky (daňový řád ostatně nic jiného nepřipouští) a trestní řízení (doposud vůči konkrétním fyzickým osobám) zpravidla následuje až po doměření daně. Konkrétní řešení problému však může přinést až soudní praxe, která se s kolizí stávající úpravy s ústavní zásadou *ne bis in idem* bude jistě muset podrobně vypořádat.

JUDr. Ondřej Moravec, Ph.D., advokát
moravec@hjf.cz

¹² Evropský soud pro lidská práva si pro tyto účely vytvořil algoritmus, kterým povahu sankce zkoumá. Poprvé byl použit v rozsudku Engel proti Nizozemsku z roku 1976, proto se lze setkat s pojmem *Engel-kritéria*.

¹³ Srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu 1 Afs 1/2011 ze dne 28.4.2011.

¹⁴ Rozsudek velkého senátu ESLP ve věci Jussila proti Finsku z roku 2006.